

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

TEZĂ DE DOCTORAT

Filosofia U.E. despre aria de libertate, securitate, justiție

Conducător științific

Prof. univ. dr. Liviu-Petru Zăpârțan

Drd. Budușan Diana

Cluj-Napoca, 2013

UNIVERSITATEA BABEȘ – BOLYAI CLUJ – NAPOCA
Facultatea de Istorie și Filosofie

TEZĂ DE DOCTORAT

Filosofia U.E. despre Aria de Libertate, Securitate și Justiție
Rezumat

Cond. Șt. :

Prof. univ. Dr. Liviu-Petru Zăpârțan

Drd.: Budușan Diana

Cluj-Napoca, 2013

CUPRINS

CUPRINS.....	1
CAPITOLUL I – FILOSOFIA UNIUNII EUROPENE PRIVIND DREPTURILE OMULUI.....	3
1.1. Istoricul sintagmei „drepturile omului” și documentele care atestă apariția acestora.....	3
1.2. Organizația Națiunilor Unite și drepturile omului.....	15
1.3. Uniunea Europeană și drepturile omului.....	24
1.4. Filosofia europeană privind drepturile omului.....	35
CAPITOLUL II – CONCEPȚIA UNIUNII EUROPENE DESPRE ARIA DE SECURITATE, LIBERTATE ȘI JUSTIȚIE.....	61
2.1. Introducere.....	61
2.2. Crearea Pieței Interioare.....	70
2.2.1. Aspecte generale referitoare la Piața Interioară.....	70
2.2.2. Scopul Pieței Interioare.....	74
2.2.3. Cadrul Legal al Pieței Interioare.....	77
2.3. Uniunea Economică și Monetară.....	80
2.3.1. Arhitectura Uniunii Economice și Monetare.....	80
2.3.2. Instituțiile Uniunii Economice și Monetare.....	85
2.4. Aria de Libertate, Securitate și Justiție.....	93
2.4.1. Competențele Uniunii în ceea ce privește controalele la frontieră, azilul și imigrarea.....	93
2.4.2. Naționaliile statelor terțe și aria de libertate, securitate și justiție.....	100
2.4.3. Regimul Uniunii Europene în ceea ce privește acordarea azilului.....	106
2.4.4. Refugiații și protecția subsidiară a acestora.....	110
CAPITOLUL III – CONCEPȚIA UNIUNII EUROPENE DESPRE CELE PATRU LIBERTĂȚI.....	115
3.1. Introducere.....	115
3.2. Cele patru libertăți fundamentale ale Uniunii Europene.....	127

3.2.1. Libera circulație a bunurilor.....	127
3.2.2. Libera circulație a serviciilor.....	129
3.2.3. Libera circulație a lucrătorilor.....	133
3.2.4. Libera circulație a capitalurilor.....	135

CAPITOLUL IV – SPAȚIUL SCHENGEN.....138

4.1. Introducere.....	138
4.2. Abolirea controalelor la frontierele interioare în Europa.....	145
4.2.1. Abolirea controalelor la frontierele interioare.....	146
4.2.2. Piața interioară și libera circulație a persoanelor.....	147
4.2.3. Convenția de implementare a Acordului Schengen.....	152
4.2.4. Spațiul Schengen și Tratatul de la Amsterdam.....	162
4.3. Sistemul Schengen.....	166
4.3.1. Protejarea datelor – un drept al omului.....	166
4.3.2. Schengen și Tratatul de la Lisabona.....	171

CONCLUZII.....177

BIBLIOGRAFIE.....188

CONCLUZII

Studiile de arie în disciplinele socio-umane s-au născut în Statele Unite în perioada războiului rece, pentru a se studia relațiile internaționale în dependență de diferitele zone geografice cu particularități culturale, ideologice sau istorice. Acestea sunt interdisciplinare pentru că se referă la obținerea și utilizarea de cunoștințe istorice, politice, sociologice, culturale, lingvistice, geografice, literare. Referindu-se la o anumită populație, cu identitate proprie, studiile de arie se preocupă și de problematica diasporei și emigrației respectiv imigrației acelei populații. În Europa studiile de arie s-au dezvoltat cu întârziere dar în prezent problematica unui spațiu de securitate, libertate și justiție a devenit parte a filosofiei construcției europene.

Pentru Uniunea Europeană studiile de arie de libertate, securitate și justiție s-au suprapus frontierelor sale, în interiorul cărora, în ciuda deosebirilor dintre statele componente, s-a afirmat identitatea Uniunii ca un ansamblu de valori care dau specificitatea ei: umanismul, solidaritatea, legalitatea și securitatea oamenilor pe care le materializează toate politicile Uniunii dar în mod deosebit cele care țin de: drepturile și libertățile fundamentale ale omului, cele pentru libertăți, azil și imigrație, Spațiul Schengen. Caracterul multidisciplinar al studiilor de arie se completează, în Concepția Uniunii Europene, cu pluralitatea politicilor care urmează să materializeze crearea ariei de libertate, securitate și justiție. Promovarea studiilor de arie nuanțează vechea concepție a Uniunii europene privind spațiul de libertate, securitate și justiție, care se realizează, mai întâi, prin punerea în lucru a politicilor care au stat la baza celui de-al treilea pilier iar apoi, după Tratatul Lisabona, prin integrarea lor într-o viziune unitară privitoare la consolidarea Uniunii Europene.

Prezenta lucrare cu titlul „Concepția Uniunii Europene despre aria de libertate, securitate și justiție” a fost structurată pe patru capitole, fiecare dintre acestea concentrându-se pe un aspect important al ariei de libertate, securitate și justiție în Uniunea Europeană. În acest sens, ne-am referit la: filosofia Uniunii Europene despre drepturile omului; la concepția Uniunii Europene despre aria de securitate, libertate și justiție; la concepția Uniunii despre cele patru libertăți fundamentale; și la Spațiul Schengen.

Primul capitol al lucrării intitulat „Filosofia Uniunii Europene privind drepturile omului” este consacrat prezentării: istoricului sintagmei „drepturile omului” și documentelor care atestă apariția

acestora; Organizației Națiunilor Unite prin raportare la drepturile omului; drepturilor omului în cadrul Uniunii Europene. Analiza noastră culminează, în cuprinsul acestui capitol, cu prezentarea filosofiei europene privind drepturile omului.

În filosofia europeană se regăsesc numeroși autori care aduc în discuție problematica drepturilor omului. Pornind de la ideea că „toate lucrurile au legile lor”¹, Montesquieu era de părere că întreaga existență materială și spirituală este supusă legilor. Concentrându-și întreaga cercetare asupra legilor care guvernează viața omului, Montesquieu a pus în balanță omul ca ființă fizică și omul ca o ființă intelectuală, morală². Spre deosebire de Hobbes, la care *homo-homini lupus*³, la Montesquieu, omul în stare naturală este prin firea sa blând, timid, fricos, înclinat nu să atace și să subjuge pe alții, ci să se ascundă și să fugă de ei.

Legile internaționale, politice și civile alcătuiesc substanța principală a dreptului. Aprofundând analiza genezei legilor, Montesquieu arată că instituirea lor trebuie să țină seama de caracteristicile țării în care sunt adoptate, dar trebuie să se raporteze mai ales la forma de guvernământ, la natura și la principiul guvernării. În lucrarea sa, el își asumă sarcina examinării tuturor acestor raporturi, pentru că fiind spiritul societății „*ele formează toate împreună ceea ce se numește spiritul legilor*”. Montesquieu transformă legea în instrument al libertății. Formele de guvernare analizate de Montesquieu prezintă relevanță pentru demersul nostru, întrucât doar așa putem observa evoluția istorică a recunoașterii drepturilor omului, dar și procentul de recunoaștere al acestora în cadrul fiecăreia dintre aceste forme (republica democratică, republica aristocratică, monarhia, despotismul).

Jean-Jacques Rousseau pornește și el de la ideea că omul ar fi trăit inițial într-o stare naturală⁴, iar în această stare naturală omul natural nu are nevoie de ceilalți oameni pe care nici nu-i cunoaște⁵. Apreciind natura contractului, Rousseau afirmă că prin acesta, fiecare dintre noi pune în comun persoana și toată puterea ei, sub conducerea supremă a voinței generale, devenind, fiecare, parte indivizibilă a întregului⁶. Rousseau arată cum prin contractul social fiecare om dobândește beneficiile solidarității, fără a renunța la libertate și la egalitate. În opinia lui Rousseau, dispariția libertății determină și dispariția moralității. Rolul păstrării libertății și implicit a moralității îi revine legilor. Kant îl numea pe Rousseau

¹ Charles Louis de Montesquieu, *Despre spiritul legilor*, Editura Științifică, București, 1964, p. 234.

² Georgescu Ștefan, *Filosofia dreptului. O istorie a ideilor*, Partea I, Editura All Beck, București, 1998, p. 122.

³ Montesquieu, *op. cit.*, p. 26.

⁴ J. J. Rousseau, *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*, Editura Științifică, București, 1958, p. 118.

⁵ *Idem*, p. 119.

⁶ J.J.Rousseau, *Contractul social*, Editura Științifică, București, 1957, p. 101.

„Newton-ul lumii morale”, datorită faptului că explica lumea printr-un singur principiu: al libertății, după cum Newton explica lumea fizică prin principiul atracției universale.

I. M. Zlătescu este de părere că deși problematica drepturilor omului a fost și este dezbătută de numeroși filosofi, ideile lui Montesquieu și Rousseau au fost și rămân piatra filosofică de temelie pentru consacrarea drepturilor omului în acte normative⁷.

Iluminismul a reprezentat momentul concepției moderne a drepturilor omului. A fost perioada în care catolicismul timpuriu a cedat în fața conceptelor moderne ale statului, în momentul în care legile divine au fost contestate de gânditorii politicii și de militanții drepturilor naturale. Dreptul la viață, la proprietate, la libertatea civică, a devenit un *credo* al acelei perioade. Libertatea de expresie și religia au ocupat locuri centrale în statul liberal imaginat de gânditorii iluminiști.

În ceea ce-l privea pe John Locke, viața, libertatea și proprietatea erau drepturi înnăscute și inalienabile ale omului. Misiunea statelor era de a proteja aceste drepturi naturale. Ideile lui Locke au fost preluate de organele constituționale din Anglia și Statele Unite ale Americii și au fost incluse în textele fundamentale ale acestor țări.

În viziunea lui Brian Orend, drepturile naturale nu sunt fapte și descrieri, ci sunt valori și prescripții. Aceste drepturi nu ne descriu pe noi, ca oameni, ci ne prescriu un comportament și sunt valori pentru că ne angajează pe toți să îi tratăm pe ceilalți așa cum considerăm că aceștia ar merita. Drepturile, în sensul cel mai general, nu sunt ele însele fapte, ci sunt motive de a trata oamenii într-un mod respectuos⁸.

Într-o altă opinie, exprimată de Ronald Dworkin, drepturile sunt privite ca *atuuri*. În dezbaterile iscate pe fondul acestei concepții, unii autori au interpretat-o ca fiind absolutistă, însă în opinia lui Orend, drepturile sunt într-adevăr atuuri dacă toate celelalte lucruri sunt egale.

Astfel, drepturile se justifică prin necesitatea introducerii unui anumit tip de tratament – care se concretizează în obiect al drepturilor omului. Acest tratament constă în minimum de demnitate și respect care poate fi oferit fiecărei ființe umane.

Istoria drepturilor omului asigură însă resursele necesare pentru definirea conceptului de „drepturile omului”, dar există și riscul ca în baza unor concepții vechi, care nu mai sunt în conformitate cu practica contemporană, definirea acestuia să nu mai corespundă realității. S-a arătat că este posibilă dezvoltarea unei concepții despre drepturile omului care să cuprindă elementele dinamice ale „practicii globale actuale”, fără însă a pierde din vedere „noțiunea

⁷Irina M. Zlătescu, *Drepturile omului – un sistem în evoluție*, IRDO, București, 2007, p. 14.

⁸Brian Orend, *Human Rights: Concept and Context*, Broadview Press, Canada, 2002, p. 19.

istorică” a drepturilor omului. În acest sens sunt și lucrările despre teoria discursivă ale lui J. Habermas și Rainer Forst. Pornind de la lucrările acestor filosofi, J. Flynn consideră că dacă se acordă importanța cuvenită luptelor sociale și politice actuale pentru drepturile omului se realizează o veritabilă teorie a drepturilor omului în cadrul căreia înțelesul acestora ține atât de practica din trecut, cât și de cea din prezent⁹.

Astfel, în vreme ce unii autori consideră că originile drepturilor omului se află în era revoluționară de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, alții le consideră mult mai recente, referindu-se la ele în raport cu contemporaneitatea. În lucrarea *Inventing Human Rights: A History* (2007), Lynn Hunt arată felul în care au fost stabilite bazele filosofice ale drepturilor omului, prin intermediul unor noi forme de artă, lectură, tortură și durere, la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Fără a putea să ne detașăm total de reperele istorice privind drepturile omului, în partea de debut a prezentei lucrări am făcut loc atât istoricului drepturilor omului – abordarea acestora din punct de vedere istoric fiind de o deosebită relevanță în conturarea conceptului în discuție; cât și concepțiilor contemporane referitoare la originile și semnificațiile actuale ale drepturilor omului. Cu această ocazie, au fost amintite o serie de concepte: „drepturi minimale, drepturi naturale, drepturi fundamentale, drepturi universale, drepturi constituționale, drepturile omului”.

Astfel, procesul realizării drepturilor omului este unul complex și rămâne, până astăzi, „un domeniu de luptă și contestare pe plan intern și internațional pentru drepturi, pentru acces la putere, la resurse și respectiv, pentru o distribuție a acestora”. Se mai reține că „acțiunea în favoarea drepturilor omului pornește de la necesitatea ca statul, societatea, prin diferite forme de acțiune, asigurând egalitatea în drepturi și exercitarea drepturilor individuale, să devină un instrument al participării, al redistribuirii în favoarea tuturor, mai ales a celor care sunt sau devin dezavantajați, pentru a evita excluderea, marginalizarea sau scoaterea lor în afara vieții sociale”¹⁰

Locul ocupat de Organizația Națiunilor Unite în legitimarea și promovarea drepturilor omului este esențial și se concretizează în adoptarea unor acte importante precum: Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul internațional referitor la drepturile economice, sociale și culturale, Pactul internațional referitor la drepturile civile și politice și Carta Națiunilor Unite. După Carta Națiunilor Unite și Declarația universală a drepturilor omului,

⁹ Jeffery Flynn, op. cit., pp. 3-4.

¹⁰ I. Diaconu, *Drepturile Omului, IRDO, București, 1993.*

noțiunea „drepturile omului” s-a bucurat de extindere, legiferare și de crearea unor dispozitive care aveau rolul de a veghea la respectarea acestora.

În ceea ce privește aspectele tratate în subcapitolul referitor la Uniunea Europeană și drepturile omului, am considerat să sunt esențiale referirile la: Convenția Europeană a Drepturilor Omului întrucât Uniunea Europeană este parte la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, date fiind noile circumstanțe create de adoptarea Tratatului de la Lisabona, referitoare la personalitatea juridică a acesteia; dar și la Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene care prin dispozițiile Tratatului de la Lisabona a fost integrată în cuprinsul acestuia.

Datorită faptului că prin Tratatul de la Lisabona s-a decis că Uniunea Europeană aderă la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, aceasta va deveni acționarul principal al Curții Europene a Drepturilor Omului, întrucât aderarea la Convenție înseamnă că plângerile împotriva Uniunii Europene, pe tema drepturilor omului, vor fi înaintate Curții în aceleași condiții ca și plângerile formulate împotriva statelor membre. De asemenea, este probabil ca instituțiile Uniunii Europene să apară ca intimați în plângerile lansate împotriva lor¹¹.

La rândul său, Carta Drepturilor Fundamentale exprimă preferințele și valorile comune ale Uniunii Europene. Din acest motiv, Carta este privită de mulți ca fiind fundamentul „contractului social european”. Aceasta reflectă trăsăturile esențiale ale cetățeniei liberale, reprezentând un sistem european de drept comun (*ius commune europaeum*), care se bazează pe demnitatea umană și pe respectul membrilor societăților europene și a identităților specifice ale acestora. Astfel, Carta subliniază diversitatea identităților și eterogenitatea acestora. Cetățenia europeană, ca parte a comunității politice, se exprimă prin egalitatea cetățenilor europeni în fața legii. Se așteaptă astfel și rezultatele acestui aspect care s-ar concretiza în dezvoltarea unei identități politice comune care reprezintă baza comună normativă a viitoarei democrații europene¹².

Printre obiectivele majore ale Uniunii se numără și cel de a menține și de a dezvolta Uniunea ca spațiu de libertate, securitate și justiție în interiorul căruia este asigurată libera circulație a persoanelor/lucrătorilor, mărfurilor, serviciilor și capitalurilor, în corelare cu măsuri adecvate de prevenire a criminalității și de luptă împotriva acestui fenomen. Îndeplinirea acestui obiectiv este menită să asigure cetățenilor Uniunii Europene un nivel înalt de securitate prin crearea a diverse politici europene. Pe plan economic, s-a creat Piața

¹¹ M. Emerson, R. Balfour, T. Corthaut, J. Wouters, P. M. Kaczynski, Th. Renard, op. cit., p. 98.

¹² Ireneusz Pawel Karolewski, op. cit., p. 129.

Interioară fundamentată pe cele patru libertăți esențiale amintite deja, iar pe planul securității s-au făcut demersuri pentru elaborarea unor politici de prevenire a criminalității și de luptă împotriva acestui fenomen printr-o mai bună cooperare între autoritățile judiciare și prin armonizarea normelor naționale, dar și prin crearea Spațiului Schengen, în cadrul căruia se dorește gestionarea eficientă a frontierelor exterioare ale Uniunii. Asigurarea unui spațiu de libertate, securitate și justiție a constituit o prioritate a politicii Consiliului European. Această prioritate reprezintă, în același timp, un răspuns necesar la preocupările popoarelor din statele membre ale Uniunii Europene.

Progresul s-a făcut remarcat, în special, după crearea Pieței Unice. Granițele naționale între statele membre au fost practic desființate. Piața Unică care a rezultat a făcut ca bunurile, persoanele și serviciile să poată circula liber pe întreg teritoriul UE și a deschis posibilități economice și de muncă care au transformat viața a sute de milioane de europeni.

După adoptarea Actului Unic, Comisia și guvernele statelor membre au început să-și pună întrebarea dacă Piața Unică va fi completă și efectiv eficientă fără o monedă unică, al cărei rol ar fi să asigure stabilitate financiară, să reducă cheltuielile firmelor și să crească importanța Europei în lume, facilitând, în același timp, în mod considerabil, compararea prețurilor de către consumatori și deplasarea acestora fără a mai trebui să plătească diverse comisioane. Încă din 1990 exista un consens în favoarea acestei idei, întărit de dorința de a se realiza o mai mare integrare politică. Astfel, liderii europeni au făcut din Uniunea Economică și Monetară un obiectiv al Uniunii Europene. Acesta a fost înscris în Tratatul de la Maastricht, semnat în 1992, care prevedea introducerea monedei europene de către unele state membre ale Uniunii Europene până în 1999. La Consiliul European de la Madrid din decembrie 1995, liderii europeni au convenit ca denumirea noii monede să fie EURO. La 1 ianuarie 2002 s-au introdus bancnotele și monedele EURO, douăsprezece din cele cincisprezece state membre, la acel moment, situându-se în Zona EURO. Danemarca, Suedia și Marea Britanie au ales să rămână în afara ei.

Agențiile europene precum Europol, Eurojust, Agenția pentru Drepturi Fundamentale și Frontex au ajuns la un nivel matur de activitate operațională în domeniile lor de acțiune. Cu toate acestea, în domeniul libertății, securității și justiției, Europa se confrunta, în continuare, cu numeroase provocări. S-a adoptat, în acest sens, un program multianual pentru perioada 2010 - 2014 (cunoscut drept Programul de la Stockholm) care are rolul de a consolida reușitele și de a răspunde viitoarelor provocări. În cadrul acestuia sunt definite principalele orientări pentru planificarea legislativă și operațională în interiorul spațiului de libertate, securitate și justiție.

Cel de-al doilea capitol al lucrării este dedicat analizării pe larg a „Concepției Uniunii Europene despre aria de securitate, libertate și justiție”. Amploarea și complexitatea acestei teme ne-a permis o scurtă incursiune în istoricul formării Uniunii Europene, cu referiri la geneza ideii de „spațiu de libertate, securitate și justiție”, în cuprinsul primei părți.

În cea de-a doua parte a acestui capitol ne-am concentrat atenția asupra obiectivului economic al creării Uniunii Europene – crearea Pieței interioare -, ocazie cu care am considerat că trebuie să facem referire la: aspectele generale care caracterizează Piața Interioară a Uniunii Europene; scopul și cadrul legal al acesteia.

În strânsă legătură cu Piața Interioară, cea de-a treia parte a acestui capitol a fost dedicată unei analize, pe scurt, a Uniunii Economice și Monetare – ca pas major făcut în procesul de integrare a economiilor Uniunii Europene. În acest sens, am prezentat: arhitectura Uniunii Economice și Monetare și instituțiile acesteia.

În fine, ultima parte a acestui capitol a fost dedicată analizei ariei de libertate, securitate și justiție, sens în care ne-am referit la: competențele Uniunii în ceea ce privește controalele la frontieră, azilul și imigrarea; situația cetățenilor europeni și a naționaliilor statelor terțe în cadrul acestei arii; la regimul Uniunii Europene de acordare a azilului; și la refugiați și la protecția subsidiară a acestora.

Procesele complexe pe care le trăim azi - respectiv construcția Europei Unite și dinamica extinderii acesteia - pun instituțiile europene în fața provocării inedite care vizează asigurarea securității comune în spațiul european de libertate și justiție, în care oamenii să poată circula liber, să-și poată exercita oriunde dreptul la muncă, să se bucure de drepturile și libertățile consfințite de lege. O politică europeană cuprinzătoare privind imigrarea, care să se înscrie într-o viziune asupra viitorului, se bazează pe solidaritate și constituie un obiectiv primordial pentru Uniunea Europeană. Politica în materie de migrație urmărește să instituie o abordare echilibrată a migrației legale și a migrației ilegale. Tratatul de la Maastricht, Amsterdam, Nisa și Lisabona au adus modificări succesive acestei politici, care este reglementată, de asemenea, de Programul de la Stockholm pentru perioada 2010-2014¹³.

În acest context, Uniunea Europeană urmărește stabilirea unei abordări echilibrate a situațiilor de migrare legală și imigrare ilegală. Gestionarea corespunzătoare a fluxurilor migratoare presupune asigurarea unui tratament corect pentru resortisanții țărilor terțe care locuiesc legal pe teritoriul unui stat membru, dar și intensificarea măsurilor de combatere a migrației ilegale și a cooperării cu țările care nu sunt membre în toate domeniile. În

¹³ V. Efremov, op. cit.

conformitate cu Tratatul de la Lisabona, politicile privind imigrarea sunt reglementate de principiul solidarității și al distribuirii echitabile a răspunderii, inclusiv a implicațiilor financiare ale acesteia, între statele membre. Tratatul de la Lisabona a confirmat obiectivul unei politici comune în domeniul imigrației și a introdus codecizia și majoritatea calificată în materie de migrație legală, precum și un nou temei juridic pentru promovarea măsurilor de integrare. În prezent, procedura legislativă ordinară se aplică atât politicilor privind imigrația ilegală, cât și celor în materie de imigrație legală. Pe de altă parte, este prima dată când se precizează în tratat că Uniunea împarte cu statele membre competențele deținute în acest domeniu, îndeosebi în ceea ce privește contingentele de imigranți care intră pe teritoriul unui stat membru¹⁴. Astfel, Tratatul de la Lisabona oferă un temei juridic adecvat pentru integrare, ceea ce constituie o premisă favorabilă pentru viitoarele evoluții ale acestei politici¹⁵.

În capitolul intitulat „Concepția Uniunii Europene despre cele patru libertăți” am făcut referire la cele patru direcții de acțiune stabilite inițial prin Actul Unic European, în vederea realizării pieței interioare: libera circulație a bunurilor, serviciilor, lucrătorilor și a capitalurilor. Trebuie să subliniem faptul că analiza întreprinsă asupra acestor libertăți a fost făcută prin prisma prevederilor Tratatului privind Funcționarea Uniunii Europene, prezentând trăsături tehnico-juridice mai accentuate decât restul aspectelor prezentate în prezenta lucrare.

Cele patru libertăți fundamentale reprezintă însă, așa cum am arătat și în cuprinsul lucrării, „piatra de temelie a Pieței interioare”, iar articolul 3 (c) din Tratatul privind Comunitățile Europene le-a definit ca fiind „caracterizate de abolirea, între statele membre, obstacolelor la libera mișcare a bunurilor, persoanelor, serviciilor și capitalurilor”. De-a lungul timpului, au fost identificate două dimensiuni ale prevederilor legale referitoare la libertățile de mișcare care se află într-o strânsă legătură. În primul rând, este vorba despre dimensiunea determinării tipurilor de măsuri care sunt cuprinse de regulile libertăților de mișcare și dimensiunea definiției justificărilor legitimității interesului public. Tratatul conține prevederi referitoare la libera mișcare a bunurilor, serviciilor, lucrătorilor și a capitalurilor fără discriminări bazate pe origine sau naționalitate. Pentru aceste tipuri de măsuri, Tratatul conține justificări explicite referitoare la sănătatea publică, la politica publică, la securitatea publică, etc. În procesul de interpretare a acestor măsuri, Curtea Europeană de Justiție le cere statelor membre nu numai să nu facă discriminări în aplicarea măsurilor amintite, ci și să

¹⁴ Idem.

¹⁵ Gina Clayton, op. cit., p. 189.

lărgescă scopurile în care acestea invocă apărarea intereselor publice în vederea instituirii restricțiilor la libertățile fundamentale¹⁶.

Un reper important în analiza celor patru libertăți fundamentale ale Uniunii Europene l-a reprezentat bogata jurisprudență a Curții de Justiție a Uniunii Europene deoarece aceasta s-a constituit într-un reper important pentru interpretarea doctrinară a acestor libertăți.

În fine, capitolul final al prezentei lucrări - „Spațiul Schengen” – este structurat pe trei subcapitole și are scopul de a prezenta anumite trăsături ale acestuia, considerate de noi a fi esențiale. În cadrul primului subcapitol am considerat că se impune prezentarea Spațiului Schengen prin prisma aspectelor care țin de nașterea sa și de percepția acestuia la nivel european, atât de către guvernele naționale și de către cetățeni, cât și de către literatura de specialitate dedicată acestui subiect.

Astfel, am arătat că la începutul anilor 80, la nivel european a demarat o discuție referitoare la importanța sintagmei de libertate de mișcare. După numeroase polemici, Franța, Luxemburg, Germania, Belgia și Olanda au hotărât crearea unui spațiu fără frontiere interioare. La 14 iunie 1985 a fost semnat Acordul Schengen, iar la 19 iunie 1990 a fost semnată și Convenția cu privire la Implementarea Acordului Schengen. Convenția a intrat în vigoare în 1995, fiind astfel eliminate controalele la frontierele interioare ale statelor semnatare. Acest proces a însemnat și stabilirea unei singure frontiere exterioare unde controalele se desfășoară potrivit acquis-ului Schengen (actele normative și deciziile luate în comun de statele membre). Prin tratatul de la Amsterdam, acquis-ul Schengen a fost preluat în cadrul acquis-ului Uniunii Europene, iar Consiliul Uniunii Europene a luat locul Comitetului Executiv Schengen, stabilit de Acordul Schengen. Apoi, începând cu 1 mai 1999, Secretariatul Schengen a fost încorporat în cadrul Secretariatului General al Consiliului¹⁷.

Începând cu 1 mai 1999 Protocolul Schengen al Tratatului de la Amsterdam din 2 octombrie 1997 a integrat cooperarea Schengen în cadrul Uniunii Europene. Astfel, Comunitatea Europeană și-a asumat competența pentru spațiile aquis-ului Schengen (Acordul Schengen și variatele prevederi adoptate în acest context), precum și pentru ulterioara sa dezvoltare. Pentru cetățenii Uniunii Europene și cetățenii țărilor terțe care locuiesc în Uniunea Europeană, Acordul Schengen are drept rezultat creșterea substanțială a libertății de călătorie și îmbunătățirea siguranței în interiorul țărilor Schengen și a frontierelor lor externe¹⁸.

¹⁶ Wolf Sauter, Harm Schepel, op. cit., p. 29.

¹⁷ Convenția de Aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985, Manual de Prezentare, Direcția Generală Schengen, Serviciul Autoevaluare Schengen, p. 2.

¹⁸ Idem.

Schengen a devenit nu numai simbolul entității *sui generis* pe harta politică regională, de multe ori purtând denumirea de „Schengenland”, dar și un nou mod de gândire și de management practic cu privire la granițele Europei. Cu alte cuvinte, Schengen este azi, noul „simț al realității” pe tot continentul¹⁹.

Dat fiind faptul că granițele Europei sunt foarte distincte și în dezvoltare constantă, cercetătorii și politologii au fost atrași de această tematică. Din aceste motive literatura de specialitate se află în constantă dezvoltare. În ciuda interesului major, lucrările teoretice specifice despre construirea Spațiului Schengen ca „o nouă guvernanta a granițelor” sunt rare. Relatările acelor care au participat la procesul formării sale sunt surse valoroase, dar aceste lucrări prezintă doar succint factorii care au făcut posibil dezvoltarea Schengen-ului.

Cel de-al doilea subcapitol se concentrează pe „Abolirea controalelor la frontierele interioare în Europa”. În cuprinsul acestei problematici ne-am referit la abolirea propriu-zisă a controalelor la frontierele interioare, la Piața interioară și la libera mișcare a persoanelor, la Convenția de implementare a Acordului Schengen și la evoluția înregistrată de Spațiul Schengen ca urmare a intrării în vigoare a Tratatului de la Amsterdam deoarece acesta a avut consecințe importante asupra celui dintâi.

Ultimul subcapitol a fost dedicat prezentării protejării datelor în cadrul Spațiului Schengen. Aceasta pentru că protecția datelor este un drept fundamental al omului. În cuprinsul acestei părți am amintit o serie de acte normative europene care au o înrăurire hotărâtoare asupra sistemului de informații Schengen. Tot în cadrul acestuia au fost prezentate concepte de bază cu care operează Spațiul Schengen, dintre care amintim: protecția datelor cu caracter personal și Sistemul de Informații Schengen.

În finalul ultimei părți am făcut o scurtă prezentare a Spațiului Schengen după adoptarea Tratatului de la Lisabona, cu referire, în special, la Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene – ca parte integrantă a Tratatului de la Lisabona, dar și la măsurile întreprinse de anumite instituții ale Uniunii Europene în vederea asigurării dreptului la liberă circulație în interiorul Spațiului Schengen.

Azi regimul Schengen include toate țările membre Uniunii Europene, cu anumite excepții: Marii Britanii și Irlandei; dar și Bulgaria, Cipru și România (acestea din urmă urmând să devină, în viitor, state membre ale Spațiului Schengen). Spațiul Schengen mai include și țări terțe precum Norvegia, Islanda, Elveția și Liechtenstein.

¹⁹ Ibidem, p. 6.

BIBLIOGRAFIE

1. Alexy, Robert, Discourse Theory and Fundamental Rights, în vol. Agustín José Menéndez, Erik Oddvar Eriksen (edit.), *Arguing Fundamental Rights*, Springer, Netherlands, 2006.
2. Alger, Chadwick F., *The United Nations System, ABC – CLIO*, California 2006.
3. Alston, P., Weiler, J.H.H., *The European Union and Human Rights Final Project on an Agenda for The year 2000*, Florence, European University Institute, 1998.
4. Alves, Andre A., Moreira, Jose M. (edit.), *The Salamanca School*, vol. 9, The Continuum International Publishing Group Ltd, New York, 2010.
5. Ancheș, Diana-Ionela, *Tratatul de la Lisabona și Sistemul Instituțional al Uniunii Europene*, în vol. Flore Pop, Oana Albescu (edit.), *Tratatul de la Lisabona – De la „metoda comunitară” la noile evoluții ale guvernantei europene. Drept și politici ale Uniunii*, Ed. C.A. Publishing, Cluj-Napoca, 2012.
6. Ancheș, Diana-Ionela, *Medierea în viața social-politică*, Ed. Universitară, București, 2010.
7. Ancheș, Diana-Ionela, *Principiul Subsidiarității în Dreptul European*, în vol. *Provocarea Europeană*, F. Pop, S. Gherghina (edit.), Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.
8. Ancheș, Diana-Ionela, *Principiul Subsidiarității – Principiu de Drept*, în vol. *Uniunea Europeană după 50 de Ani*, F. Pop, S. Gherghina (edit.), Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2007.
9. Ancheș, Diana-Ionela, *Subsidiaritatea „în practică”*, în vol. *Anuarul Școlii Doctorale de Filosofia Politicii*, vol. 1, Ed. Saga, Cluj-Napoca, 2007.
10. Anderson, M., *Frontiers: Territory and State Formation in the Modern World*, Polity Press, Cambridge, 1996.
11. Antonopoulos, Georgios A., Groenhuijsen, Marc, Harvey, Jackie, Kooijmans, Tijs, Maljevic, Almir, Lampe, Klaus von (edit.), *Usual and Unusual Organising Criminals in Europe and Beyond: Profitable crimes, from underworld to upper world*, Maklu, Portland, 2011.

12. Ardelean, Felix Corneliu, Interpretări ale conceptului de „libertate” în filosofia politică modernă, în vol. Anuarul Școlii Doctorale de Filosofia Politicii, vol. 1, Ed. Saga, Cluj-Napoca, 2007.
13. Arendt, H., Lectures on Kant's Political Philosophy, Chicago, 1982.
14. Ashiagbor, D., The European Employment Strategy: Labour Market Regulation and New Governance, Oxford University Press, 2006.
15. Atger, Anais Faure, The Abolition of Internal Border Checks in an Enlarged Schengen Area: Freedom of Movement or a web of scattered security checks?, CEPS, 2008.
16. Auping, John, Religion and Social justice: the case of Christianity and the abolition of slavery in America, Universidad Iberoamericana, Dept. De Ciencias Religiosas, 1994.
17. Azmanova, A., Social Harm, Political Judgment, and the Pragmatics of Justification, în vol. C. Coradetti (edit.), Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views, Springer, London, 2011.
18. Balibar, Etienne, La proposition de l'égalité, PUF, Paris, 2010.
19. Barret-Kriegel, Blandine, Les droits de l'homme et le droit naturel, PUF, Paris, 1989.
20. Bellamy, R., Schönlau, J., The Normality of Constitutional Politics: An Analysis of the Drafting of the EU Charter of Fundamental Rights, în vol. C. Coradetti (edit.), Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views, Springer, London, 2011.
21. Benhabib, S., Is There a Human Right to Democracy? Beyond Interventionism and Indifference, în vol. C. Coradetti (edit.), Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views, Springer, London, 2011.
22. Berger, Vincent, Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, IRDO, București, 1998.
23. Bernstein, Serge, „Le Contexte historique de la Déclaration universelle des droits de l'homme”, în Le Parlement et les droits de l'homme – lucrare publicată cu ocazia celei de-a 50-a aniversare de la Declarația universală a drepturilor omului, decembrie 1998, <http://www.assemblee-nationale.fr/histoire/dudh/recueil5.asp>
24. Beygo, Tanner, Spre o Curte Europeană unică a Drepturilor Omului, Revista Drepturile Omului, V, nr. 3, 1995.
25. Bigo, D., Guild, E., Controlling Frontiers, Free movement into and within Europe, Aldershot, Ashgate, 2005.
26. Bobbio, Norberto, Le futur de la démocratie, Le Seuil, Paris, 2007.
27. Bogdandy, A. von (edit.), Europaisches Verfassungsrecht, Springer, Berlin, 2003.

28. Borradori, G., Tiny Sparks of Contingency. On the Aesthetics of Human Rights, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
29. Braconnier, S., *Droit des Services Publics*, 2nd ed., Presses Universitaires de France, Paris, 2007.
30. Brandom, Robert B., *Articulating Reasons*, Harvard University Press, Cambridge, London, 2000.
31. Brouwer, Evelien, *Digital Borders and Real Rights*, Nijhoff, 2008.
32. Brunkhorst, H., *Dialectical Snares: Human Rights and Democracy in the World Society*, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
33. Bundesverfassungsgericht, *Brunner v. European Union Treaty*, 1, CMLR 57, 1994.
34. Burke, Edmund, *Edmund Burke: On Taste – On the Sublime and Beautiful – Reflections on the French Revolution – A Letter to a Noble Lord*, Burke Press, 2008.
35. Buti, Marco, Sapir, André (edit.), *Economic Policy in EMU: A Study of the European Commission Services*, Oxford Univ. Press, Oxford, 1998.
36. Cadroni, L., *Rights in Progress. The Politics of Rights and the Democracy – Building Process in Comparative Perspective*, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
37. Callanan, Mark, *The Treaty of Rome Fifty Years On*, în vol. "Foundations of an Ever Closer Union": *An Irish Perspective on the Fifty Years Since the Treaty of Rome*, Institute of Public Administration, Dublin, 2007.
38. Caney, Simon, *Justice Beyond Borders: A Global Political Theory*, Oxford University Press, Oxford, 2005.
39. *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C/83/391, din 30.03.2010.
40. *Carta Națiunilor Unite*, <http://www.dri.gov.ro/documents/Carta%20ONU.pdf>
41. *Cases C-267 and 268/91 Keck and Mithouard* [1993] ECR I-6097.
42. *Case C-185/91 Reiff* [1993] ECR I-4769.
43. *Case C-2/91 Wolf W. Meng* [1993] ECR I-5751.
44. *Case C-245/91 OHRA Schadeverzekeringen NV (OHRA)* [1993] ECR I-5851.
45. *Case 152/82 Forcheri v. Belgium* [1983] ECR 2323.
46. *Case C-126/97 Eco Swiss* [1999] ECR I-3055.
47. *Case C-453/99 Courage v. Crehan* [2001] ECR I-6297.

48. Cesari-Rocca, Pierre Paul Rao Colonna De, Histoire de Corse BiblioBazaar, 2010.
49. Chalmers, Damian, Davies, Gareth, Monti, Giorgio, European Union Law, Cases and Materials, Second Edition, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 2010.
50. Charte des Droits Fondamentaux de l'Union, în J.-L. Sauron, Comprendre le Traité de Lisbonne, Gualino éditeur, Paris, 2008.
51. Chevallier, J., Le Service Public, 6th ed., Presses Universitaires de France, Paris, 2005.
52. Chiriță, Radu, Protecția Europeană a Drepturilor Omului, Syllabus pentru studenții de la ID, 2008.
53. Ciocan, Vasile, Drept European și Instituții Europene, Ed. GrafNet, Oradea, 2012.
54. Ciocan, Vasile, Nuna, Emil, Instituții Europene. Noțiuni de Drept Comunitar, Ed. GrafNet, Oradea, 2004.
55. Citoyenneté européenne, Guide à l'usage du formateur, Racine Editions, Paris, 1995.
56. Clayton, Gina, Textbook on Immigration and Asylum Law, Oxford Univ. Press, 5th edition, Oxford, 2012.
57. Condorcet, Jean-Antoine-Nicolas de Caritat, Marquis de, Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain, Editions Sociales, Paris, 1966.
58. Convenția de Implementare a Acordului Schengen, în Evelien Brouwer, Digital Borders and Real Rights, Nijhoff, 2008.
59. Corradetti, C., Introduction, în vol. C. Coradetti (edit.), Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views, Springer, London, 2011.
60. Coudenhove-Kalergi, N., Pan-Europe, Knopf, New York, 1926.
61. Cruz, J. Baquero, Between Competition and Free Movement: The Economic Constitutional Law of the European Community, Hart, Oxford, 2002.
62. Decizia Consiliului 2002-187-JHA din 28 Febr. 2002 de instituire a Eurojust, în scopul consolidării luptei împotriva formelor grave de criminalitate, J.O. L 63, 06.03.2002, <http://eurlex.europa.eu/>
63. Declarația universală a drepturilor omului, 10 decembrie 1948, Paris, http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/.
64. Declarația pentru apărarea Drepturilor Omului și a libertăților fundamentale - http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E7126929-2E4A-43FB-91A3-B2B4F4D66BEC/0/ROU_CONV.pdf
65. Declarația Miniștrilor Comunității Europene, cu privire la aspectele imigrației, 15 decembrie 1989, Presă 90-02-02.

66. Dehousse, R. (ed.), *L'Europe sans Bruxelles? Une Analyse de la Méthode Ouverte de Coordination*, L'Harmattan, Paris, 2004.
67. Delanty, G., *Inventing Europe: Idea, Identity, Reality*, Macmillan, Basingstoke, 1995.
68. Detzer, Daniel, *Europe's Demographic Development and the Impact on the Workforce*, Seminar Paper, Grin Verlag, 2009.
69. Diaconu, I., *Drepturile Omului*, IRDO, București, 1993.
70. Directiva Consiliului 68/360/CEE, din 15 octombrie 1968 privind eliminarea restricțiilor de circulație și ședere în cadrul Comunității pentru lucrătorii din statele membre și familiile acestora.
71. Directiva 88/361/CEE pentru implementarea articolului 67 din Tratatul CEE, 1988, J.O. L178/5.
72. Discursul lui Margaret Thatcher, pronunțat la Colegiul European, Bruges, 20 Septembrie 1988.
73. Document A/HRC/18/20 des Nations Unies, § 4 - http://fr.wikipedia.org/wiki/Pacte_international_relatif_aux_droits_civils_et_politique_s#cite_note-1
74. Donner, J.P.H., *Abolition of Border Controls*, Dordrecht, Nijhoff, 1993.
75. Dowding, K., *Rational Choice and Institutional Change: An Overview of Current Theories*, în *Widening the European Union: The Politics of Institutional Change and Reform*, B. Steuneberg (edit.), Routledge, London, 2002.
76. Drew, Katherine F., *Magna Carta*, Greenwood Press, Westport, 2004.
77. Efremov, Valeriu, *Construcția Europeană*, Tipografia Reclama, Chișinău, 2011.
78. Eichengreen, B., *The European Economy Since 1945 – Coordinated Capitalism and Beyond*, Princeton University Press, 2007.
79. Emerson, M., Balfour, R., Corthaut, T., Wouters, J., Kaczynski, P. M., Renard, Th., *Upgrading The EU's Role as Global Actor. Institutions, Law and the Restructuring of European Diplomacy*, Centre for European Policy Studies, Brussels, 2011.
80. Ferrara, A., *The Idea of a Charter of Fundamental Human Rights*, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
81. Finkel, Irving, *The Cyrus Cylinder: The Great Persian Edict from Babylon*, I.B. Tauris and Company, Limited, 2012.

82. Flynn, Jeffery, Human Rights in History and Contemporary Practice: Source Materials for Philosophy, în vol. C. Corradetti (edit.), Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views, Springer, London, 2011.
83. Freedman, Eric M., Habeas Corpus, Rethinking the Great Writ of Liberty, New York Univ. Press, New York, 2003.
84. Forst, R., The Justification of Human Rights and the Basic Right to Justification. A Reflexive Approach, în vol. C. Coradetti (edit.), Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views, Springer, London, 2011.
85. Georgescu, Ștefan, Filosofia dreptului. O istorie a ideilor, Partea I, Editura All Beck, București, 1998.
86. Gerber, D. J., Law and Competition in Twentieth Century Europe – Protecting Prometheus, Clarendon, Oxford, 1998.
87. Gillingham, J., European Integration 1950–2003 – Superstate or New Market Economy?, Cambridge University Press, 2003.
88. Giubboni, S., Social Rights and Market Freedom in the European Constitution – A Labour Law Perspective, Cambridge University Press, Cambridge, 2006.
89. Goff, J. Le, The Birth of Europe, Blackwell, Oxford, 2005.
90. Greer, Steven, The European Convention on Human Rights, Achievements, Problems and Prospects, Cambridge Univ. Press, New York, 2006.
91. Griffin, R., Modernism and Fascism: The Sense of a Beginning under Mussolini and Hitler, Palgrave, London, 2007.
92. Guild, E., Moving the Borders of Europe, Centrum Vooor Postdoctoraal Onderwijs, Netherlands, 2001.
93. Habermas, J., The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human Rights, în vol. C. Coradetti (edit.), Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views, Springer, London, 2011.
94. Habermas, J., Derrida, J., „February 15, or, What Binds Europeans Together: Plea for a Common Foreign Policy Beginning in Core Europe”, în D. Levy et al., Old Europe, New Europe, Core Europe: Transatlantic Relations after the Iraq War, Verso, London, 2005.
95. Hall, P. A., Soskice, D. (eds.), Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage, Oxford University Press, 2001.
96. Halliday, Paul D., Habeas Corpus, From England to Empire, Harvard Univ. Press, New York, 2010.

97. Hancké, Bob, *Unions, Central Banks, and EMU: Labour Market Institutions and Monetary Integration in Europe*, Oxford Univ. Press, Oxford, 2013.
98. Hasse, R. H., Molsberger, J., Watrin, Ch. (edit.), *Ordnung in Freiheit – Festschrift für Hans Willgerodt*, Fischer, Stuttgart, 1994.
99. Herrera, Carlos Miguel, *La Philosophie du Droit De Hans Kelsen, Une introduction*, Les Presses de l'Université Laval, Québec, Canada, 2004.
100. Herz, J. H., *International Politics In The Atomic Age*, Columbia Univ. Press, New York, 1959.
101. Hirst, P., Thompson, G., *Globalization in Question. The International Economy and the Possibilities of Governance*, Polity, Cambridge, 1996.
102. Hollingsworth, J. R., Boyer, R. (eds.), *Contemporary Capitalism: The Embeddedness of Institutions*, Cambridge University Press, 1999.
103. Holmes, M. (ed.), *The Eurosceptical Reader*, Macmillan, Basingstoke, 1996.
104. Hottois, Gilbert, Préface, în vol. Lionel Ponton, *Philosophie et Droits de l'Homme*, Librairie Philosophique J. VRIN, 1990.
105. Hunt, Lynn, *Inventing Human Rights: A History*, 2007.
106. Institutul European Român, Seria „Micromonografii - Politici Europene. Justiție și Afaceri Interne”, 2005, (www.ier.ro).
107. Judt, T., *Postwar – A History of Europe Since 1945*, Penguin, London, 2005.
108. Kaczorowska, Alina, *European Union Law, Second Edition*, Routledge-Cavendish, New York, 2010.
109. Karanja, Stephen Kabera, *Transparency and Proportionality in the Schengen Information System and Border Control Co-operation*, Martinus Nijhoff Publishers, vol. 32, Leiden, 2008.
110. Karolewski, Ireneusz Pawel, *Citizenship and Collective Identity in Europe*, Routledge, London, 2010.
111. Kirk, Russell, *The Conservative Mind*, Washington, Regnery, 1985.
112. Klip, André, *Towards a General Part of Criminal Law for the European Union*, în vol. André Klip, (edit.), *Substantive Criminal Law of the European Union*, Maklu, Portland, 2011.
113. Klug, Francesca, O'Brien, Claire, “The First Two Years of the Human Rights Act”, *Public Law*, 2002.
114. Leary, Virginia A., *Postliberal Strands in Western Human Rights Theory: Personalist-Communitarian Perspectives*, în vol. Abdullahi Ahmed An-Na'im (edit.),

- Human Rights in cross-cultural Perspectives, A quest for consensus, Univ. of Pennsylvania Press, Pennsylvania, 1992.
115. Lahav, Gallya, *Immigration and Politics in the New Europe: Reinventing Borders*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 2004.
116. Linotte, D., Romi, R., *Services Publics et Droit Public Economique*, 5th ed., Litec, Paris, 2003.
117. Luncan, Victor, Duculesu, Victor, *Drepturile omului – studiu introductiv, culegere de documente internaționale și acte normative de drept intern, Partea I*, Lumina Lex, București, 1993.
118. Lüsebrink, Hans-Jürgen, Strugnell, Anthony (edit.), *L'Histoire des deus Indes: réécriture et polygraphie*, Voltaire Foundation, 1995.
119. MacNutt, Francis Augustus, *Bartholomew de Las Casas: His Life, His Apostolate, and His Writings*, BiblioBazaar, 2011.
120. Maduro, M. Poiares, *We the Court – The European Court of Justice and the European Economic Constitution*, Hart, Oxford, 1998.
121. MAI, *Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal, Broșura Sistemul informatic Schengen*.
122. Malmborg, M., Străth, B., 'Introduction: The National Meanings of Europe', în M. Malmborg, B. Străth (eds.), *The Meaning of Europe*, Berg, Oxford, 2002.
123. Mann, M., 'The Autonomous Power of the State: Its Origins, Mechanisms and Results', în *European Journal of Sociology*, nr. 25, 1984.
124. Marcu, V., *Drept instituțional comunitar*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Ed. Lumina Lex, București, 2001.
125. Marko, J., *Ethnopolitics. The Challenge for Human and Minority Rights Protection*, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
126. Marx, Karl, *Le manifeste philosophique de l'Ecole historique du droit*, În *Oeuvres III, Philosophie*, Bibliothèque de la Pléiade, Gallimard, 1982.
127. Marx, Karl, *L'idéologie allemande*, în *Oeuvres III, Philosophie*, Bibliothèque de la Pléiade, Gallimard, 1982.
128. McKitterick, R., *Charlemagne: The Formation of a European Identity*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
129. Miller, F. P., Vandome, A. F., McBrewster, J., *Cyrus Cylinder*, VDM Verlag Dr. Mueller e.K., 2010.

130. Montesquieu, Charles Louis de, Despre spiritul legilor, Editura Științifică, București, 1964.
131. Moravcsik, A., The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht, Cornell University Press, Ithaca, 1998.
132. Moroianu-Zlătescu, I., Demetrescu, C., Drept instituțional european, Editura Olimp, București, 1999.
133. Morsink, Johannes, The Universal Declaration of Human Rights, Origins, Drafting and Intent, University of Pennsylvania, Pennsylvania, 1999.
134. Moyn, Samuel, The Last Utopia: Human Rights in History, 2010.
135. Naumescu, Valentin, Sisteme politice comparate, elemente de bază, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj–Napoca, 2003.
136. Nickel, J. W., Making Sense of Human Rights, Blackwell Publishing, Malden, 2007.
137. Oertel, Simon, The EMU and the ECB - How does the Eurosystem work, Seminar paper, Grin Verlag, 2007.
138. Orend, Brian, Human Rights: Concept and Context, Broadview Press, Canada, 2002.
139. Pactul internațional referitor la drepturile civile și politice - <http://www.humanrights.ch/fr/Instruments/ONU-Traites/Pacte-II/index.html>
140. Pasisca, Antonio, Droits Humaines et Democratie, lucrare prezentată în cadrul celei de-a VI-a ECSA – WORLD Conference, Brussels, 5-6 December, 2002.
141. Patzig, Günther, „Can Moral Norms be Rationally Justified?”, în Angewandte Chemie. International Edition, nr. 41, 2002.
142. Păun, Nicolae, Istoria construcției europene, Vol. I, Cluj–Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2000.
143. Piris, Jean-Claude, The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 2010.
144. Poggi, G., The Development of the Modern State: A Sociological Introduction, Stanford University Press, Stanford, 1978.
145. Polanyi, K., The Great Transformation, 2nd edn, Boston, Beacon, 2001.
146. Popescu, C.L., Protecția internațională a drepturilor omului, surse, instituții, proceduri, Editura All Beck, București, 2000.
147. Preambulul Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, JOUE C83/391, 30.03.2010.

148. Proiectul de Tratat Constituțional al Uniunii Europene, http://www.clr.ro/eu3/Tratat_Constitutie%20UE_RO.pdf
149. Protocolul asupra Pieței Interioare și a Concurenței.
150. Protocolul facultativ referitor la drepturile economice, sociale și culturale - http://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/Ch_IV_3_a.pdf.
151. Quintili, Paolo, „Le stoïcisme révolutionnaire de Diderot dans l’Essai sur Sénèque par rapport à la Contribution à l’Histoire des deux Indes”, în *Recherches sur Diderot et sur l'Encyclopédie*, nr. 36, 2004, Varia, mis en ligne le 14 septembre 2009. URL : <http://rde.revues.org/index279.html>.
152. Rawls, J., *The Law of Peoples*, Harvard Univ. Press, Cambridge, 1999.
153. *Reforming the European Convention on Human Rights. A work in progress*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2009.
154. Regulamentul Consiliului 2913-92 din 12 octombrie 1992 de constituire a Codului Vamal Comunitar, J.O. L 302 din 19.10.1992. <http://www.customs.ro/UserFiles/R2454COLOR%2018%2003%202010%283%29.pdf>
155. Regulamentul Parlamentului European și Consiliului Uniunii Europene nr. 1889/2005.
156. Regulamentul (EC) nr. 1987/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 20 decembrie 2006 privind înființarea, organizarea și funcționarea Sistemului Informatic Schengen de a doua generație (SIS II) (OJ L 381 din 28.12.2006).
157. Reich, ‘The November Revolution of the European Court of Justice: Keck, Meng and Audi Revisited’, 31 CMLR 459, 1994.
158. Reidy, D., *Philosophy and Human Rights: Contemporary Perspectives*, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
159. Reuter, D. (edit.), *Festschrift fur Ernst-Joachim Mestmacker, Nomos*, Baden-Baden, 1996.
160. Rials, S., *Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului*, Polirom, Iași, 2002.
161. Rivera-Pagán, Luis N., *A Prophetic Challenge to the Church: The Last Word of Bartolomé de las Casas*, în vol. Akintunde E. Akinade (edit.), *A New Day, Essays on World Christianity in Honor of Lamin Sanneh*, Peter Lang Publishing New York, 2010.

162. Rivers, Julian, Fundamental Rights in the UK Human Rights Act, în vol. Agustin José Menéndez, Erik Oddvar Eriksen (edit.), *Arguing Fundamental Rights*, Springer, Netherlands, 2006.
163. Rougemont, D. De, *The Idea of Europe*, Macmillan, New York, 1965.
164. Rousseau, J.J., *Discurs asupra originii și fundamentelor inegalității dintre oameni*, Editura Științifică, București, 1958.
165. Rousseau, J.J., *Contractul social*, Editura Științifică, București, 1957.
166. Sadurski, W., „It All Depends”: The Universal and the Contingent in Human Rights, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
167. Sartor, G., *Human Rights in the Information Society: Utopias, Dystopias and Human Values*, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
168. Sauron, J.-L., *Comprendre le Traité de Lisbonne*, Gualino éditeur, Paris, 2008.
169. Sauter, Wolf, Schepel, Harm, *State and Market in European Union Law, The public and Private Spheres of the internal Market before the EU Courts*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
170. Sauter, W., *Competition Law and Industrial Policy in the EU*, Clarendon, Oxford, 1997.
171. Schemerman, W.E., *Reconsidering Realism on Rights*, în vol. C. Coradetti (edit.), *Philosophical Dimensions of Human Rights: Some Contemporary Views*, Springer, London, 2011.
172. Scherer, J., *Die Wirtschaftsverfassung der EWG*, Nomos, Baden-Baden, 1970.
173. Schofield, Robert E., *The Enlightened Joseph Priestley. A Study of His Life and Work from 1773 to 1804*, The Pennsylvania State Univ. Press, Pennsylvania, 2004.
174. Schutter, O. De, Deakin, S. (eds.), *Social Rights and Market Forces: Is the Open Coordination of Employment and Social Policies the Future of Social Europe?*, Bruylant, Brussels, 2005.
175. Sens, Allen G., *The Changing Politics of European Security*, în vol. Stefan Gänzle, Allen G. Sens (edit.), *The Changing Politics of European Security, Europe Alone?*, Palgrave Macmillan, New York, 2007.

176. Sluga, Glenda, René Cassin: LeS Droits de l'Homme and the Universality of Human Rights, 1945-1966, în vol. Stefan-Ludwig Hoffmann (edit.), Human Rights in the Twentieth Century, Cambridge Univ. Press, New York, 2011.
177. Shore, C., Building Europe: The Cultural Politics of European Integration, Routledge, London, 2000.
178. Shuttleworth, Mary, Human Rights Education, ProQuest LLC., Ann Arbor, 2008.
179. Smith, Rich, The Bill of Rights: Defining our Freedoms, ABDO Publishing Company, Edina, 2008.
180. Spruyt, H., The Sovereign State and its Competitors: An Analysis of Systems Change, Princeton University Press, Princeton, 1994.
181. Sternhell, Zeev, Les Anti- Lumières: du XVIIIe siècle à la guerre Froide, Paris, Édition Fayard, 2006.
182. Strange, S., The Retreat of the State – The Diffusion of Power in the World Economy, Cambridge University Press, 1996.
183. Tratatul de la Lisabona (T.FUE) - http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_ro.htm
184. The International Standard Bible Encyclopedia, vol. 1, fully revised, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., Michigan, 1979.
185. The Magna Carta: <http://alexpeak.com/twr/mc/>
186. Tilly, C. (ed.), The Formation of Nation-States in Europe, Princeton University Press, Princeton, 1975.
187. Timmer, Marcel P., Inklaar, Robert, O'Mahony, Mary, Ark, Bart von (edit.), Economic Growth in Europe: A Comparative Industry Perspective, Volumul 1, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 2010.
188. Torre, Massimo la, Nine Critiques to Alexy's Theory of Fundamental Rights, în vol. Agustin José Menéndez, Erik Oddvar Eriksen (edit.), Arguing Fundamental Rights, Springer, Netherlands, 2006.
189. Traité sur l'Union Européenne, în J.-L. Sauron, Comprendre le Traité de Lisbonne, Gualino éditeur, Paris, 2008.
190. Tratatul privind Comunitățile Europene, http://www.presidency.ro/static/Versiunea_consolidata.pdf

191. Tryonidou, A., 'In Search of the Aim of the EC Free Movement of Persons Provisions: Has the Court of Justice Missed the Point?', *Common Market Law Review*, 46, 2009.
192. Tryfonidou, A., 'Further Steps on the Road to Convergence Among the Market Freedoms ', *ELRev .*, 35, 2010.
193. Tudoroiu, Teodor, *Tratatul de la Amsterdam, Tratatul asupra Uniunii Europene și Tratatul instituind Comunitatea Europeană cu modificările aduse de tratatul de la Amsterdam*, Editura Lucretius, București, 1999.
194. Vermeulen, Gert, Bondt, Wendy De, Damme, Yasmin Van (edit.), *Eu Cross-Border Gathering and Use of Evidence in Criminal Matters: Towards mutual recognition of investigative measures and free movement of evidence?*, IRCP, Maklu, Portland, 2010.
195. Vickery, Paul S., *Bartolomé de las Casas, Great Prophet of the Americans*, Paulist Press, New Jersey, 2006.
196. Vlachos, G., *La pensée politique de Kant*, Paris, 1962.
197. Voicu, Marin, *Prefața la «Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului »*, prima ediție în limba română, IRDO, 1997.
198. Weatherill, S.R., 'Pre-emption, Harmonisation and the Distribution of Competence to Regulate the Internal Market', în C. Barnard, J. Scott (eds.), *The Law of the Single Market – Unpacking the Premises*, Hart, Oxford, 2002.
199. Weil, Eric, *Problèmes kantians*, Paris, 1970.
200. Weiler, J., 'The Constitution of the Common Market Place: Text and Context in the Evolution of the Free Movement of Goods', în P. Craig, G. de Burca (edit.), *The Evolution of EU Law*, Oxford University Press, 1999.
201. White, Stephen K., *Modernity and Political Thought, Edmund Burke. Modernity, Politics, and Aesthetics*, Rowman and Littlefield Publishers, Maryland, 2002.
202. Wiener, A., *Forging Flexibility—the British 'No' to Schengen*, în *European Journal of Migration and Law* 1, no. 4, 1999.
203. Widmer, Charles, *Droits de l'Homme et Sciences de l'Homme. Pour une Ethique anthropologique*, Librairie DROZ, Genève, Paris, 1992.
204. Williams, Thomas D., *Who is My Neighbor? Personalism and the Foundations of Human Rights*, Williams, Thomas D., LC, 2005.

205. Winch, Donald (edit.), James Mackintosh, *Vindiciae Gallicae and other writings on the French Revolution*, ediție retipărită, Liberty Fund, 2006; Jeremy Bentham, *Utilitarianism*, retipărită, Bibliobazaar, 2009.
206. Woods, Michael, Woods, Mary B., "Seven Wonders of the Ancient Middle East", Publicat de Twenty-First Century Books, 2008.
207. Zaiotti, Ruben, *Cultures of Border Control: Schengen and the Evolution of European Frontiers*, Univ. of Chicago Press, Chicago, 2011.
208. Zăpârțan, Liviu-Petru, *Construcția Europeană*, Editura Imprimeriri de Vest, Oradea, 2000.
209. Zăpârțan, Liviu-Petru, *La Politique culturelle de l'Union Européenne*, în vol. *Tratatul de la Lisabona*, S. Gherghina, G. Jiglău, O. Pecican, F. Pop (edit.), Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2008.
210. Zăpârțan, Liviu-Petru, *Reflecții despre Europa Unită*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.
211. Zeitlin, J., Trubek, D. M. (eds.), *Governing Work and Welfare in a New Economy – European and American Experiments*, Oxford University Press, 2003.
212. Zlătescu, Irina M., *Drepturile omului – un sistem în evoluție*, IRDO, București, 2007.
213. Zwaan, J. de, *Institutional Problems and Free Movement of Persons*, Schermers, 1993.
214. www.livius.org/ct-cz/cyrus_cylinder.html.
215. <http://www.humanrights.ch/fr/Instruments/ONU-Traites/Pacte-I/index.html>
216. http://www.fao.org/righttofood/news34_fr.htm.
217. http://fr.wikipedia.org/wiki/Pacte_international_relatif_aux_droits_%C3%A9conomiques,_sociaux_et_culturels
218. <http://www2.ohchr.org/french/law/ccpr-one.htm>
219. <http://www2.ohchr.org/french/law/ccpr-death.htm>
220. <http://www.tebyan.net/index.aspx?pid=64532>
221. http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E7126929-2E4A-43FB-91A3-B2B4F4D66BEC/0/ROU_CONV.pdf
222. http://ro.wikipedia.org/wiki/Piața_Unică_Europeană
223. http://en.wikipedia.org/wiki/Schengen_Agreement
224. <http://www.consilium.europa.eu/>
225. <http://eur-lex.europa.eu/>

226. <http://europa.eu/>
227. [europa.eu.int/comm/internal market](http://europa.eu.int/comm/internal_market)
228. <http://eur-lex.europa.eu/>.